

8. *Потебня А.А.* Из записок по русской грамматике. – М., Просвещение, 1977.
9. Синтаксисъ славянскихъ языковъ. Основные виды предложения (древне-славянского, Русского, Польского, Лужицко-Сербского, Словенского, Сербского и Болгарского). Сост. Ф.В.Ржига. – М., 1890.
10. *Фортуатов Ф.Ф.* Избранные труды. – М., Учпедгиз, 1957.
11. Грамматическое описание славянскихъ языковъ. – М., Наука, 1974.

Список джерел фактичного матеріалу

1. *Бродский И.* Стихотворения. – Таллинн, Александра. 1991. – 256 с.
2. *Маланюк С.* Поезії. – Львів, Фенікс ЛТД, 1992. – 686 с.
3. *Павличко Д.* Сонети. – Київ, Молодь, 1978. – 368 с.
4. *Ремарк Э.М.* Три товарища. – М., АО "Вита - центр", 1992. – 416 с.
5. *Хвицьовий М.* Твори: У 2 т. – К., Дніпро, 1990. – Т. 1. Поезія. Оповідання. Новели. Повісті. – 650 с.
6. *Чапек К.* Война с саламандрами. Рассказы. – М., Худож. лит., 1980. – С. 415.

І.О.Іншакова, доцент, канд. філол. наук

Деривати з конфіксом су-...-ник в українській мові

В обстежених джерелах різних періодів розвитку української мови виявлено близько 30 афіксальних дериватів з конфіксом су- ... -ник

Префікс су- засвідчується найдавнішими східнослов'янськими пам'ятками. Уже в староукраїнській мові він поступово втрачає свою продуктивність, у сучасній українській мові цей префікс непродуктивний. Походить він із прийменника су = сX, що позначає 1) сполучення, зближення, подібно до прийменника съ; 2) неповноту, невизначеність (Ср III 592).

Дериватів з конфіксами су- ... -ник у пам'ятках XI – XIII ст. небагато. Всі вони позначають осіб. Утворення цього типу співвідносились безпосередньо з іменниками й виділяли в своєму складі морфему су- ... -ник. Наприклад: *сுவладник* (НГ 299) "*співласник, компаньйон*"; *сукладник* (299) "*те саме*" (А.В.Арциховський перекладав слово *сукладник* як "майстер, що робить сталь" – уклад або суклад. А.А.Мединцева тлумачить це слово як "ськладник", тобто учасник колективного володіння. Заміна съ на су пор.: *суклетник* = *ськлетник* (Медынцева 1973 23-27), *сукл Ътьникъ* (XI Ср III 614) (соуцю ми соукл Ътьникоу с.о. Евлогига) "*співмешканець по келі*"; *сувражъникъ* (III 593) "*противник*"; *сужитъникъ* = сXжитъникъ: *градови же стоумоу жителю ... анеломъ соужитъниче* (1096 613) "*той, хто разом з ким-небудь проживає*"; *райскый сXжитъникъ* (XI 613) "*житель*"; *сего дьля въ порадованіе тя сътвори и въ посм Ъаніе вс Ъмъ ближніимъ сумежд'ьником и далніимъ* (618) "*сусід, житель суміжної країни*"; *съдол Ъвше окръстніимъ сумежником/м/, поработиша я* (618) "*те саме*"; *супажитници и сумежници ѿ Исмаильт Ъ/х/ в Ъцаваю/м/* (XI/XIII - XIV ХА 48) "*той, хто має з ким-небудь суміжне пасовище*" (*від пажить – пасовище, луг, де пасеться худоба* (Ср II 860)); *суродник првѣмъ црѣмъ* (Ср III 627) "*родич*"; *повел Ъвшю же цесарю суперником Иродовом глаголати вини его* (XI/XVI ИФ 247) від праслов'янського SQ – i *perti "*бити, міснити, упиратися*" (Ф III 718); старослов'янське запозичення: *супротієника*

поправъ дѣлавола и ꙗго козни (1091 ЛЛ 214) "той, хто виступає, бореться проти кого-, чого-небудь" [Цейтлин 87].

У писемних джерелах середньоукраїнської мови похідних з конфіксами су- ... -ник трапляється небагато. Наприклад: *соуграничникъ* (1478 ССУМ II 397) "той, хто межує з ким-небудь, сусіда"; *влоствивый к грунтънашь от обаполных суседов и сувгранниковъ ест посягненъ, забранъ, скривжонъ* (1565 Карт Тимч) "суміжчик"; *и суржикъ хто любить, - хл Ъбъ зъ него уживаетъ* (XVIII Карт Тимч) "суміш зерна, змішаний посів жита й тишениці".

Дешо більше дериватів дає сучасна українська мова. Це назви осіб: *сучасник* (Ж II 939) "той, хто жив або живе в один час, одну епоху з ким-, чим-небудь"; *супрудовникъ* (на думку А.А. Москаленка, це слово утворив І.Нечуй-Левицький за давньоруською словотворчою моделлю *сътрудъникъ* (Москаленко 1969 80)) "загальна назва працівників у колективах різних установ, організацій"; *суміжчикъ* (Б-Н 344) "той, хто має спільну межу"; *сумежник, суміжчик* (Гр I 228) "сусід по земельних володіннях"; *супрацівник* (СДМ 207) "сортувальник".

Виявлено лише кілька найменувань неосіб: *святрик* (Гр I 234) "частина ятера"; давнє *суржик* (Закр 538) "змішаний зерновий хліб, коли до засіву нового хліба підніметься минулорічний". Ботанічні назви: *сугайник* (СБН 291); *св'язідник* (292) "шовковиця".

Серед назв осіб і неосіб з конфіксом су- ... -ник зустрічаються омонімічні утворення. Наприклад: *суміжчик* (Гр I 228) "сусід по земельних володіннях"; *суміжник* (СУМ XI 836) "підприємство, виробнича діяльність якого пов'язана з іншим"; *супутник* (СУМ IX 852) "1. Той, хто йде, їде, подорожує і т. ін. разом із ким-небудь. // Той, хто постійно перебуває, живе, працює і т. ін. з ким-небудь. // переносне Те, що завжди потрібне кому-небудь і постійно супроводжує його. Супутник життя – про чоловіка. 2. Те, що тісно пов'язане з чим-небудь. // Те, що росте, зустрічається і т. ін. разом із чим-небудь або поблизу чогось. Місто-супутник – місто, яке розташовується в приміській зоні великого міста й має з ним безпосередні виробничо-економічні та культурні зв'язки. 3. Небесне тіло, яке рухається навколо планети або зірки. Штучний супутник – запущені у космос із дослідницькою метою снаряд, пристрій, які рухаються за інерцією навколо небесного тіла". Останнє значення – результат семантичної деривації (одного з основних засобів творення омонімів у мові): *супутник* – космічний апарат (при *супутник* - *попутник*).

Як свідчить матеріал, конфікс су- ... -ник у староукраїнській мові служив лише для найменування осіб (10). У сучасній українській мові це малопродуктивний афікс на позначення назв осіб і неосіб.

Список скорочень джерел

Москаленко А.А. Українська лексика I половини XIX ст. / конспект лекцій із спецкурсу / - Одеса, 1969. – 92с.

Цейтлин Р.М. Лексика старославянського язика. – М., 1977. – 336 с.

Б-Н Білецький-Носенко П. Словник української мови / Підгот. до вид. В.В.Німчук. – К., 1966. – 422с.

Гр	Словарь української мови / за ред. Б.Грінченка. Т. 1-4. – К., 1907-1909.
Ж	<i>Желехівський Є., Недільський С.</i> Малорусько-німецький словар. – Львів, 1886. – Т. 1-2.
Закр.	<i>Закревський Н.</i> Старосвѣтскій пандуриста. Кн. Третія. Словарь малороссійскихъ ідіомовъ. – М., 1861. – С. 247-628.
ИФ	<i>Мещерский Н.А.</i> История иудейской войны Иосифа Флавия в древнерусском переводе. – М., 1958. – 578 с.
Карт	<i>Тимченко Є.</i> Картотека "Історичного словника української мови".
Тимч	
ЛЛ	Полное собрание русских летописей. Т.1. Лаврентьевская летопись и Суздальская летопись по академическому списку. – М., 1962. – 488 с.
НГ	<i>Янин В.П., Зализняк А.А.</i> Новгородские грамоты на бересте. – М., 1986. – 312 с.
СБН	Словник ботанічної номенклатури. – К., 1928. – 313 с.
СДМ	Словник ділової мови. - Харків – Київ, 1930.
Ср	<i>Срезневский И.И.</i> Материалы для словаря древнерусского языка. Т. 1-3. – Спб, 1893 – 1912.
ССУМ	Словник староукраїнської мови. Т. 1 – II. – К., 1977-1978.
СУМ	Словник української мови. Т. 1-11. – К., 1970-1980.
Ф	<i>Фасмер М.</i> Этимологический словарь русского языка. – М., 1964 – 1974. Т. 1-4.
ХА	<i>Истрин В.А.</i> Хроника Георгия Амартола в древнем славянорусском переводе. Т.1. Текст. – Пг., 1920. – 612 с.

В.І.Кажан доцент, канд. філол. наук

Із спостережень за використанням словесного повтору в художньому мовленні

З-поміж інших мовних засобів у романі Б.Харчука "Кривняки" вирізняється повтор, дійова семантико-стилістична фігура підсилення експресії, виразності, образності. Саме повтор допомагає письменникові виразити людську душу, показати мрії та помисли, пошуки правди та сенсу життя героїв.

У романі поширені такі види словесного повтору: а) лексичний (абсолютний) повтор; б) частковий повтор граматичних форм одного і того ж слова; в) частковий повтор однокорених слів; г) комбінований повтор.

Ступінь експресивного впливу кожного із указаних видів багато в чому визначається категоріальною належністю, структурним типом, контактністю чи дистантністю розташування.

Як показали спостереження, значне стилістичне й емоційно-експресивне навантаження у прозі письменника несе лексичний повтор різних повнозначних частин мови: іменників, прикметників, займенників, прислівників. Наведемо приклади:

Певно, так, як іскряться зорі на снігу, зацвітає папороть. Певно, що так – спалахне, а вловити не можна. Цвіт людського щастя. Його хотілося б знайти. Вона б змогла порізати собі руку, схвала б цвіт у долоню (Цитуємо за виданням: Харчук Б. Твори в 4-х т. Т. 2. – К.: Дніпро, 1991). – (с. 211).